

ጥቅምት 22 ቀን 2010 ዓ.ም

ዳኞች፡-ዳኝ መላኩ

እንዳሻው አዳነ

እትመት አሠፋ

ሸምሱ ሲርጋጋ

ዋዝሞ ዋሲራ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ገቢዎች እና ጉምሩክ ባለሥልጣን ነ/ፈጅ ኃይለመለኮት አበበ

ተጠሪ፡- የኢትዮጵያ ቅመማቅመም ፋብሪካ ሀላፊነቱ የተወሰነ የግል ማሕበር

- ጠበቃ ቢኒያም ተርፋ

መዝገቡን መርምረን ተከታዩን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ተጠሪ በአዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28 መሠረት በተሰጠው የኪሣራ ማሸጋገር መብት መሠረት የኪሣራ ማካካሻ ከተደረገ በኋላ ቀሪው የትርፍ ግብር ብር 847,134.47 /ሥምንት መቶ አርባ ሰባት ሺህ አንድ መቶ ሠላሣ አራት ብር ከአርባ ሰባት ሳንቲም/ ሰግብር አስገቢው መስሪያ ቤት ገቢ ከተደረገ በኋላ ተጠሪ የስም እና የካፒታል ለውጥ አድርጓል ከሚል መነሻነት አመልካች መሥሪያ ቤት የኪሳራ ማካካሻ አልቀበልም ማለቱ ተገቢ ስላልሆነ ሊሻር ይገባል በማለት ያቀረበውን ቅሬታ የተመለከተው የፌዴራል ግብር ይግባኝ ሰሚ ጉባኤ ጉዳዩን ከመረመረ በኋላ የተጠሪ ስም እና የካፒታል መጠን የተቀየረው ሐምሌ 02 ቀን 2004 ዓ.ም በመሆኑ እና አዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28/1 መሠረት በአንድ የግብር ዘመን ግብር የሚከፈልበት ገቢ በሚወሰንበት ጊዜ በዚያው የግብር ዘመን ውስጥ በሚቀጥሉት የግብር ዘመናት ከተገኘው ግብር የሚከፈልበት ገቢ

ላይ የሚካከሉ ይሆናል በማለት የደነገገ በመሆኑ ተጠሪ ኪሳራው ለካክስለት ይገባል በማለት ወስኗል።

አመልካች በዚህ ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ይግባኝ አቅርቧል። ይግባኙ የቀረበለት ፍ/ቤት ግራቶኑን ካከራከረ በኋላ የተጠሪ የስም እና የካፒታል ለውጥ የተደረገው የ2004 ዓ.ም የግብር ዘመን በተዘጋ በሁለተኛው ቀን ሐምሌ 02 ቀን 2004 ዓ.ም ነው። እንደ ተጠሪ ዓይነቱ ድርጅት የካፒታል መጠን ከ25% በላይ ለማሳደግ ውስብስብ ሂደቶችን የሚጠይቅ ሆኖ ሳለ ተጠሪ የበጀት ዘመኑ ከተዘጋ ከአንድ ቀን በኋላ የካፒታል ለውጡን ያደረገ መሆኑ እና ድርጅቱ ቀደም ባሉት ዘመናት ለደረሰበት ኪሳራ ማካካሻ ሲደረግለት የነበረ መሆኑ ሲታይ ተጠሪ ግብርን ለማስቀረት የኪሳራ ማካካሻ ለማግኘት ከቅን ልቦና ውጪ አስቦ የፈጸመው መሆኑን የሚያሳይ ነው። በመሆኑም ተጠሪ ግብርን ለማስቀረት ከቅን ልቦና ውጪ በመንቀሳቀስ የበጀት ዓመቱ ከተዘጋ ከአንድ ቀን በኋላ ለውጡን ያደረጉ ቢሆኑ ለውጡ የተደረገው በ2004 ዓ.ም እንደሆነ ስለሚቆጠር በአዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28/2 መሠረት ቀደም ሲል ለነበሩት ዓመታት የተሰጠው የኪሳራ ማካካሻ መብት የተቋረጠ ነው በማለት የግብር ይግባኝ ሰሚ ጉባኤው የሰጠውን ውሳኔ ሽርታል።

ተጠሪ በበኩሉ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በሰጠው ውሳኔ ቅር በመሰኘት ለፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ይግባኝ አቅርቧል። የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት ግራቶኑን ካከራከረ በኋላ የተጠሪ ሥም እና ካፒታል የተለወጠው ሐምሌ 02 ቀን 2004 ዓ.ም በ2005 ዓ.ም በጀት ዘመን በመሆኑ፤ የኪሳራ ማካካሻ በማድረግ ሂሳቡን የዘጋው ከ2001 እስከ 2004 ዓ.ም ድረስ በመሆኑ እና የኪሳራ ማካካሻ ካደረገ በኋላ ያገኘው ትርፍ ለአመልካች የከፈለ በመሆኑ ከ2005 ዓ.ም በፊት ላለው ዕዳ ሊጠየቅ አይችልም በማለት ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት የሰጠውን ውሳኔ በመሻር የግብር ይግባኝ ሰሚው ጉባኤ የሰጠውን ውሳኔ አጽንቷል። የሰበር አቤቱታው የቀረበው ይህን ውሳኔ በመቃወም ነው።

የአመልካች የሰበር አቤቱታ መሠረታዊ ይዘትም፡- የኢትዮጵያ ቅመማቅመም ፋብሪካ ከመንግሥት ወደ ግል ባለቤትነት በሽያጭ ሲዘዋወር በአቶ አካሉ ገለታ በብር 18,600,000 /አሥራ ሥምንት ሚልየን ሥድሥት መቶ ሺህ ብር/ ተገዝቶ በዚሁ

ሥሙ እስከ 2004 ዓ.ም ድረስ ቆይቶ ሠኔ 26 ቀን 2004 ዓ.ም በተፈረመ እና ሐምሌ 02 ቀን 2004 ዓ.ም በውልና ማስረጃ በጸደቀ ጽሑፍ እና መተዳደሪያ ደንብ ቀደም ሲል ፋብሪካው የተገዛበት ገንዘብ እና በወ/ሮ መሠለኝ ኪዳኔ በተዋጣ ብር 15,600,000 / አሥራ አምሥት ሚልየን ሥድስት መቶ ሺህ ብር / በድምሩ ብር 34,200,000 / ሠላሳ አራት ሚልየን ሁለት መቶ ሺህ ብር / በሆነ ካፒታል የኢትዮጵያ ቅመማቅመም ፋብሪካ ሀላፊነቱ የግል ማሕበር በሚል የተቋቋመ በመሆኑ ቀደም ሲል የነበረውን ፋብሪካ የካፒታል ባለቤትነት ድምጽ የመሥጠት መብት በዋጋ ወይም በቁጥር ከ25% በላይ ለውጦታል። የ2004 ዓ.ም የግብር ዘመን ግብር የሚከፈለው ከሐምሌ 01 ቀን 2004 ዓ.ም እሥክ ጥቅምት 30 ቀን 2005 ዓ.ም ድረስ በመሆኑ ተጠሪ የ2002 ዓ.ም የ2004 ዓ.ም የግብር ዘመን ሲከፍል ኪሳራውን ያሸጋገረበት ጊዜ ተጠሪ በካፒታል ከ25% በላይ በተለወጠበት ጊዜ ነው። አዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28/2 የካፒታል ባለቤትነት ወይም ድምጽ የመሥጠት መብት ከ25% በላይ ከተለወጠ ድርጅቱ በዚያው የግብር ዘመንም ሆነ ቀደም ባሉት የግብር ዓመታት የደረሰበትን ኪሳራ በሚመለከት የኪሳራ ማሸጋገር መብቱ እንደሚቋረጥ በግልጽ የደነገገ ሆኖ ሳለ የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት የተጠሪ ሥም እና ካፒታል የተለወጠው ከ2001 እሥክ 2004 ዓ.ም ድረስ ባሉት የግብር ዘመናት ግብር ከፍሎ አጠናቆ ከዘጋ በኋላ ነው በማለት የሠጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ሥሕተት የተፈጸመበት በመሆኑ ሲታረም ይገባል የሚል ነው። የአመልካች የሰበር አቤቱታ ተመርምሮ የተጠሪ የኪሳራ ማሸጋገር መብት የተቋረጠ መሆን አለመሆኑ ከአዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28 (1) እና (2) ድንጋጌ አንጻር ለመመርመር ሲባል ጉዳዩ በዚህ ችሎት አንዲታይ ተደርጓል። ለተጠሪ ጥሪ ተደርጎም ግራቀኙ በጽሑፍ አንዲከራከሩ ተደርጓል።

ተጠሪ በሰጠው መልስ አዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28/2 ሕጉ ባስቀመጠው መሥራርት እና መጠን በግብር ዘመኑ ውስጥ ለውጥ ቢደረግ በግብር ዘመኑም ሆነ ቀደም ባሉት ዓመታት የደረሰበትን ኪሳራ በሚመለከት ኪሳራ የማሸጋገር መብቱ ይቋረጣል የሚለው ድንጋጌ ለውጡ የተደረገው በግብር ዘመኑ ውስጥ መሆን እንዳለበት በግልጽ አስቀምጧል። በኢትዮጵያ ሕግ የግብር ዘመን የሚባለው ከሐምሌ 01 ቀን እስከ ሠኔ 30 ቀን ድረስ ነው። በሕግም ሆነ በአፈጻጸም አንደሚታየው የግብር መክፈያ ወቅት የግብር ዘመኑ አልቆ የቀጣዩ የግብር ዘመን መጀመሪያ ወር ላይ በመሆኑ በ2004 የግብር

ዘመን ለተሰራ ሥራ ግብርን አስታውቆ የሚከፈለው በ2005 ዓ.ም የግብር ዘመን መጀመሪያ ወራት ላይ ነው። በመሆኑም በአዋጁ አንቀጽ 28/2 መሠረት የኪሣራ ማሽጋገር መብት ሊቋረጥ የሚችለው የ2005 ዓ.ም የግብር ዘመን ለመክፈል ስንቀርብ እንጂ የ2004 ዓ.ም ግብር ለመክፈል ስንቀርብ አይደለም በማለት የአመልካች አቤቱታ ውድቅ ሊደረግ ይገባል በማለት ተከራክሯል።

የጉዳዩ አመጣጥ በአጭሩ ከላይ የተገለጸው ነው። እኛም እንዲጣራ የተያዘውን ነጥብ ከግራቶች ክርክር እና ለጉዳዩ አግባብነት ካላቸው ሕጎች ጋር በማገናዘብ እንደሚከተለው መርምረንዋል።

የኢትዮጵያ ቅመማቅመም ፋብሪካ የካፒታል መጠኑን ከ25% በላይ በማሳደግ የኢትዮጵያ ቅመማቅመም ፋብሪካ ሀላፊነቱ የተወሰነ የግል ማህበር በሚል የተቀየረ መሆኑን ግራቶችን አላከራከረም። በየደረጃው ያሉ ፍ/ቤቶች የተለያዩ ውሳኔዎችን ሊሰጡ የቻሉት የተጠሪ የካፒታል መጠኑ ከ25% በላይ ያደገው በ2004 ዓ.ም ወይም በ2005 ዓ.ም የበጀት ዓመት ነው ከሚል መነሻነት ቢሆንም ምላሽ የሚያስፈልገው ዋነኛ ጭብጥ በአዋጁ አንቀጽ 28 ላይ የተሰጠው ኪሳራን የማሽጋገር መብት በመብቱ ተጠቃሚ የሆነው ከባንያ አስቀድሞ ከነበረበት ኪሣራ በመውጣት የካፒታል ባለቤትነት መብቱ ወይም ድምጽ የመስጠት መብቱ ከ25% በላይ ባደገ ጊዜ ቀሪ ሊደረግ ይገባል? ወይስ አይገባም? የሚለው ነው።

በመሠረቱ በአዋጁ የተሰጠው የኪሣራ ማሽጋገር መብት ከባንያዎች ኪሣራ ውስጥ በገቡ ጊዜ ከገቡበት ኪሣራ እንዲወጡ ለማበረታታት እና በገበያው ተወዳዳሪ በመሆን ሥራቸውን እንዲቀጥሉ ማድረግ ስለመሆኑ ከኪሣራ ማሽጋገር መብት ዓላማ እና ከግብር አዋጁ አጠቃላይ ይዘት መገንዘብ ይቻላል። ከባንያው በኪሣራ ማሽጋገር መብት ተጠቃሚ ከሆነ በኋላ ከነበረበት ኪሣራ በመውጣት የካፒታል ባለቤትነት መብቱ ወይም ድምጽ የመስጠት መብቱ ከ25% በላይ ያደገ ለመሆኑ በተጨማሪ ከተረጋገጠ አስቀድሞ አግኝቶት የነበረው የኪሣራ ማሽጋገር መብት ቀሪ ሊሆን ይገባል? ወይስ አይገባም? የሚለው ነጥብ ምላሽ ሊያገኝ የሚገባው መሠረታዊ ነጥብ ነው። ለዚህ መሠረታዊ ነጥብ ምላሽ ለመስጠት በአዋጁ የኪሣራ ማሽጋገር መብት አስመልክቶ የተቀመጠውን ድንጋጌ መመልከት አስፈላጊ ነው።

አዋጅ ቁጥር 286/94 አንቀጽ 28/1 በአንድ የግብር ዘመን ግብር የሚከፈልበት ገቢ በሚወሰንበት ጊዜ በዚያው የግብር ዘመን ውስጥ የታየው ኪሣራ በሚቀጥሉት ሦስት የግብር ዘመናት ከተገኘው ግብር የሚፈጸመው በመጀመሪያ ያጋጠመውን ኪሣራ በኋላ ካጋጠመው ኪሣራ አስቀድሞ በማካካስ ነው በማለት ይደነግጋል። የዚህ አንቀጽ ንኡስ አንቀጽ 2 ድንጋጌም በአንድ የግብር ዘመን ውስጥ የአንድ ኩባንያ የካፒታል ባለቤትነት ወይም ድምጽ የመሥጠት መብት በዋጋ ወይም በቁጥር ከ25% በላይ በቀጥታ ወይም ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ የተለወጠ እንደሆነ ኩባንያው በዚያው የግብር ዘመንም ሆነ ቀደም ባሉ የግብር ዓመታት የደረሰበትን ኪሣራ በሚመለከት የንኡስ አንቀጽ አንድ ድንጋጌ ተፈጻሚነት ያቋርጣል በማለት ይደነግጋል። ከእነዚህ ድንጋጌዎች ይዘት መገንዘብ የሚቻለው ኩባንያው በደረሰበት ችግር ምክንያት ከገበያ እንዳይወጣ እና ተወዳዳሪ መሆን እንዲችል ተሰጥቶት የነበረው የኪሣራ ማሸጋገር መብት የካፒታል ባለቤትነት ወይም ድምጽ የመሥጠት መብት በዋጋ ወይም በቁጥር ከ25% በላይ በቀጥታ ወይም ቀጥተኛ ባልሆነ መንገድ የተለወጠ ሆኖ በተገኘ ጊዜ ኩባንያው አስቀድሞ ከነበረበት ኪሣራ ወጥቶ በተጨማሪ ያደገ መሆኑ የሚገመት በመሆኑ በዚያው የግብር ዘመንም ሆነ ቀደም ባሉት የግብር ዓመታት የደረሰበትን ኪሣራ በሚመለከት አስቀድሞ ተሰጥቶት የነበረው ኪሣራ የማካካስ መብት የሚቋረጥ መሆኑን ነው። በመሆኑም ተጠሪ ለውጡ የተደረገው በ2004 ዓ.ም የግብር ዘመን ስላልሆነ አስቀድሞ ያገኘሁት ኪሣራ የማካካስ መብት ሊቋረጥ አይገባም በማለት የሚያቀርበው ክርክር የኪሣራ መብት ዓላማን ያላገናዘበ ነው። በመሆኑም ይግባኝ ሰሚው ጠቅላይ ፍ/ቤት ጉዳዩን በዚህ አግባብ በማየት መወሰን ሲገባው ለውጡ የተደረገው በ2005 ዓ.ም የግብር ዓመት ስለሆነ የተጠሪ የኪሣራ ማካካሻ መብት ሊቋረጥ አይገባም በማለት የሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ሥህተት የተፈጸመበት ሆኖ አግኝተነዋል። በዚህም ምክንያት ተከታዩን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የፌዴራል ጠቅላይ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 124463 ግንቦት 26 ቀን 2008 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ተሸሯል።
2. የፌዴራል ከፍተኛ ፍ/ቤት ይግባኝ ሰሚ ችሎት በመ.ቁ 166408 ጥር 12 ቀን 2008 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348/1 መሠረት ጸንቷል።

3. ግራቀኙ በዚህ ፍ/ቤት ለተደረገው ክርክር የወጣውን ወጪ የየራሳቸውን ይቻሉ።

መዝገቡ ተዘግቷል። ወደ መዝገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

ብ/ይ